

Politiikkatoimet muovien kiertotalouteen

Kansalaispoolin näkemykset muovipolitiikan kehittämiseksi

Kati Pitkänen, Hanna Salmenperä & Helena Dahlbo

| plastlife.fi | [#plastlife](https://twitter.com/plastlife) |

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

LIFE21-IPE-FI-PlastLIFE

PlastLIFE-hanke saa EU:n LIFE-ohjelmasta rahoitusta, jolla hankkeen materiaalit on tuotettu. Materiaalien sisältö edustaa ainoastaan hankkeen omia näkemyksiä, joista CINEA/Euroopan komissio ei ole vastuussa.

Kansalaispooli arvioi muovipolitiikan toimia ja ohjauskeinoja

Muovien aiheuttamia haittoja pyritään vähentämään ja kestäväää käyttöä ja kierrätystä edistämään erilaisilla kansallisilla ja EU:n ohjauskeinoilla ja politiikkatoimilla. Muovien kiertotalouspolitiikkaa ohjaa Suomessa erityisesti ympäristöministeriön muovien kiertotalousohjelma **Muovitiekartta 2.0**, jonka tavoitteena ovat:

- Roskaantumisen ja muiden muovista aiheutuvien haittojen vähentäminen
- Turhan muovin kulutuksen vähentäminen
- Muovin kierrätyksen ja kierrätettävyyden lisääminen
- Fossiilisesta raaka-aineesta olevan muovin korvaaminen kierrätysmuovilla tai kestävästi tuotetuilla uusiutuvilla materiaaleilla

Osana muovien kiertotalouden ohjelmauudistusta PlastLIFE-hankkeessa selvitettiin eri sidosryhmien näkemyksiä Suomen muovipolitiikasta, ja mihin suuntaan Muovitiekarttaa tulisi kehittää. Tuloksia hyödynnetään tulevassa muovien kiertotalouden ohjelmauudistuksessa. Kansalaispooli edusti kansalaisten näkemystä. Poolin jäsenet pääsivät arvioimaan sitä, **miten tehokkaita eri toimet ja ohjauskeinot ovat ihmisten käyttäytymisen ja kulutuksen näkökulmasta** ja toisaalta siitä, **millaisia vaikutuksia toimilla on ihmisten arkeen**.

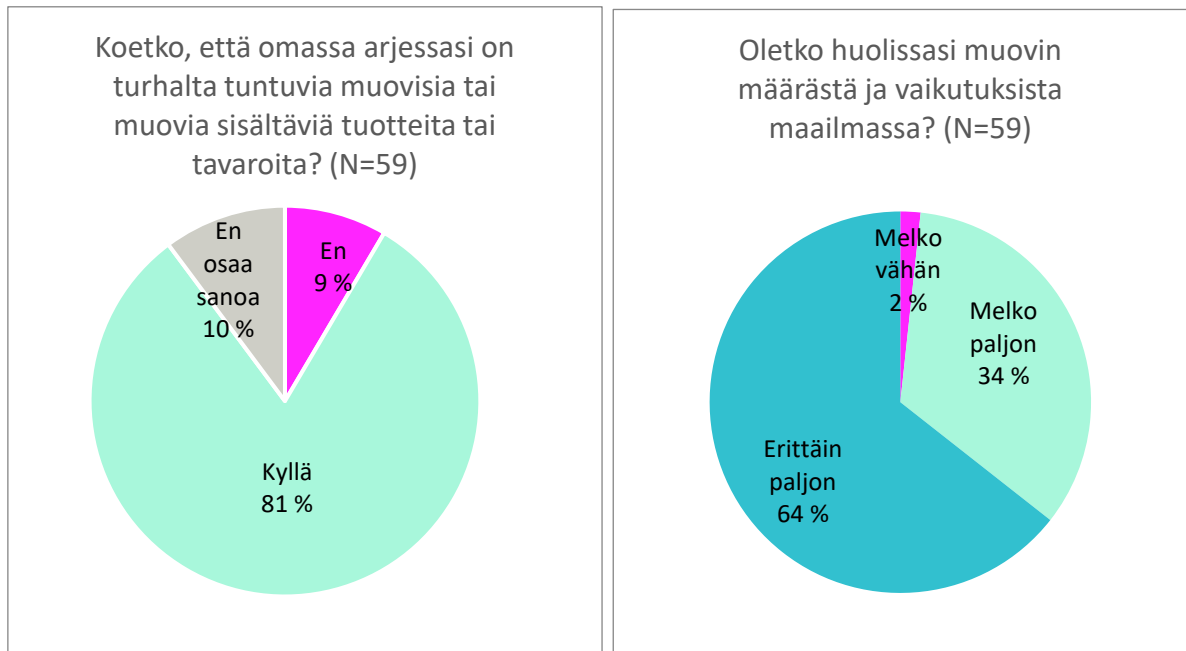
Poolin kuuleminen toteutettiin Webropol-kyselyllä. Kysely koostui osin samoista kysymyksistä kuin muille sidosryhmille toteutettu vastaava kysely. Osittain kysymyksiä muokattiin paremmin sopivaksi kansalaisten arkeen. Kysely jakautui kolmeen teemaan. Kyselyn aluksi kysyttiin vastaajien kiinnostusta muovipolitiikkaan ja tietämystä tähän liittyvistä asioista. Seuraavaksi kysyttiin muovipolitiikan toimi-joista ja kansalaisten mahdollisuuksista vaikuttaa muovitiekartan tavoitteiden toteutumiseen. Tämän jälkeen kysyttiin vastaajien näkemyksiä politiikkatoimien painopisteistä ja toimien tehokkuudesta. Kysely päättyi taustatietokysymyksiin.

Kyselyyn vastasi 59 poolin jäsentä joulukuun 2025 aikana. Poolin vastaajat eivät muodosta edustavaa otosta kaikista suomalaisista, vaan jäsenet ovat pieni joukko muoveista ja muovihaasteesta kiinnostuneita kansalaisia, jotka ovat halunneet itse ilmoittautua mukaan toimintaan. Tämän kyselyn vastaajista 84 % oli naisia ja tyypillisin ikäryhmä olivat 40–50-vuotiaat (39 %). 61 % vastaajista oli suorittanut vähintään ylemmän korkeakoulututkinnon ja 83 % asui kaupungissa. Tässä koosteessa esitetään yhteen-veto kyselyn tuloksista.

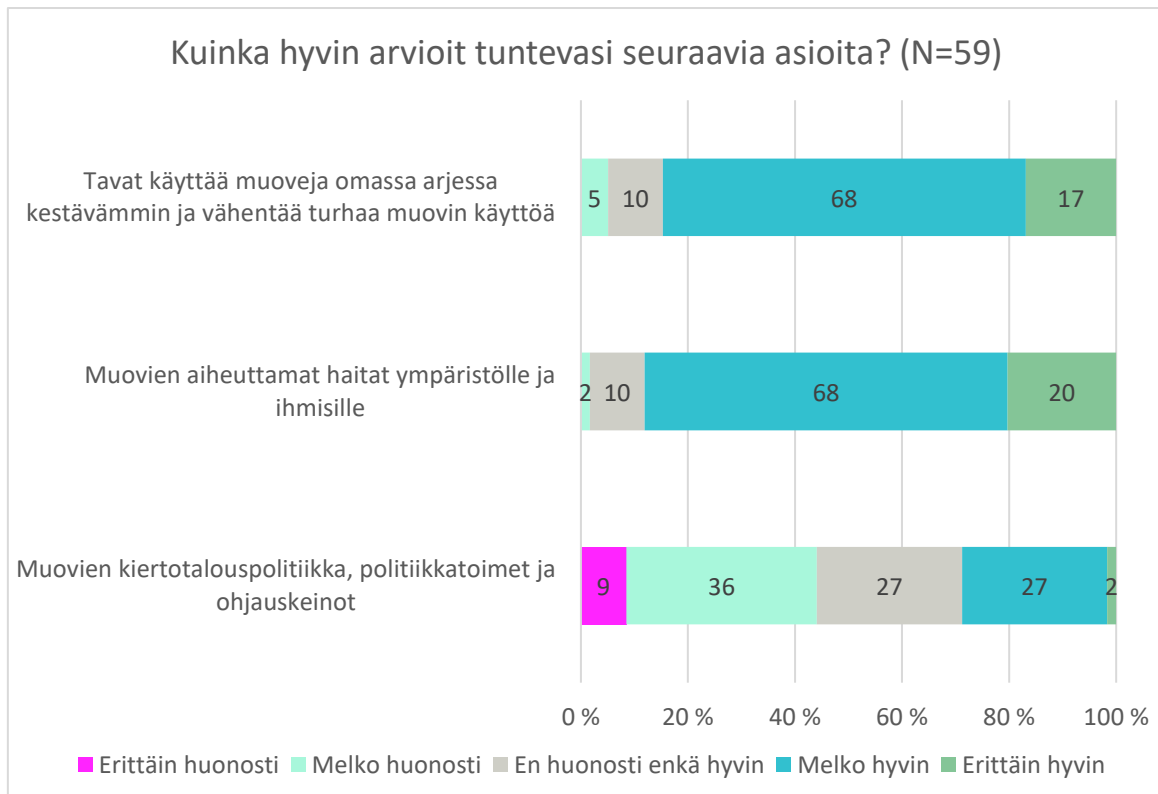
Muovit arjessa

Yli neljä viidennestä vastaajista koki, että omassa arjessa on turhalta tuntuja muovisia tai muovia sisältäviä tuotteita ja tavaroita. Kysyttäessä tarkemmin mitkä tuotteet tai tavarat koettiin turhaksi, vastauksista nousivat esille erityisesti pakkausmuovit. Moni vastaaja mainitsi elintarvikepakkaukset ja miten paljon niitä kertyy kierrätykseen vietäväksi. Useat vastaajat mainitsivat myös tuotteiden moninkertaisen pakkaamisen muoviiin, mille ei tunnu olevan mitään järkevää syytä. Pakkausten ohella usein mainittiin muoviset astiat, ruoanlaittovälineet ja säilytysastiat, joille löytyisi myös muusta materiaalista valmistettuja vaihtoehtoja. Moni vastaaja mainitsi lasten lelut ja ”kaikenlaisen muovikrääsän”, jota kodin nurkkiin kertyy helposti erityisesti lapsiperheissä: ”*ääretön määrä erilaista pientä krääsää, koruja, leluja, koriste-esineitä, pilailutavaroita, suklaamunien yllätyksiä*”. Muina turhina tavaroina mainittiin vaatteet, kertakäyttötuotteet ja muovikassit. Kaikki vastaajat olivat huolestuneita muovin määrästä ja

vaikutuksista maailmassa (Kaavio 2). Lähes kaikki vastaajat (95 %) kertoivat myös haluavansa vähentää muovien käyttöä omassa arjessaan. Vain kolme vastaajaa kertoi, ettei koe tarvetta muuttaa muovien käyttöä.

Kansalaispoolin vastaajat arvioivat tuntevansa melko tai erittäin hyvin tavat, joilla muoveja voisi omassa arjessa käyttää kestävämmiin. Suurin osa arvioi tietävänsä hyvin myös millaisia ovat muovien aiheuttamat haitat ympäristölle ja ihmisille. Muovien kiertotalouspolitiikka oli sen sijaan tuntemattomampi teema. Vajaa kolmannes (29 %) arvioi tuntevansa politiikkatoimet hyvin, ja 45 % taas arvioi tietonsa politiikkatoimista melko tai erittäin huonoksi.

Muovipolitiikan toimijat

Toisen osion aluksi **poolin jäseniä pyydettiin nimeämään tahot, jotka heidän mielestään voivat eniten vaikuttaa Muovitiekartan tavoitteiden toteutumiseen**. Lähes kaikki vastaajat listasivat useita eri toimijoita, joilla kokivat olevan merkitystä.

Ylivoimaisesti useimmin mainittiin tuotteiden valmistuksesta ja myynnistä vastaavat yritykset ja teollisuus. Tuotteiden valmistajien ja pakkausteollisuuden koettiin pystyvän parhaiten vaikuttamaan tuotteiden ja pakkausten materiaali- ja suunnitteluratkaisuihin. Esimerkkeinä mainittiin mm. lelujen valmistajat ja elintarviketuottajat. Vähintään yhtä usein mainittiin kaupan ala ja tavaroiden myynti. Vastaajat kokivat, että kaupanala pystyy vaikuttamaan muovien kulutukseen esimerkiksi hinnoittelun ja tuotevalikoimien (sisään ostaminen, tukku) kautta. Isojen vähittäiskaupparyhmien nähtiin pystyvän myös lisäämään omaa jätteiden lajittelua ja ehkäisemään roskaantumista lisäämällä roskiksia kauppojen ympäristöön. Tuotannon ja kaupan ohella yksittäisissä vastauksissa nostettiin esille palveluyritykset ja tapahtumanjärjestäjät.

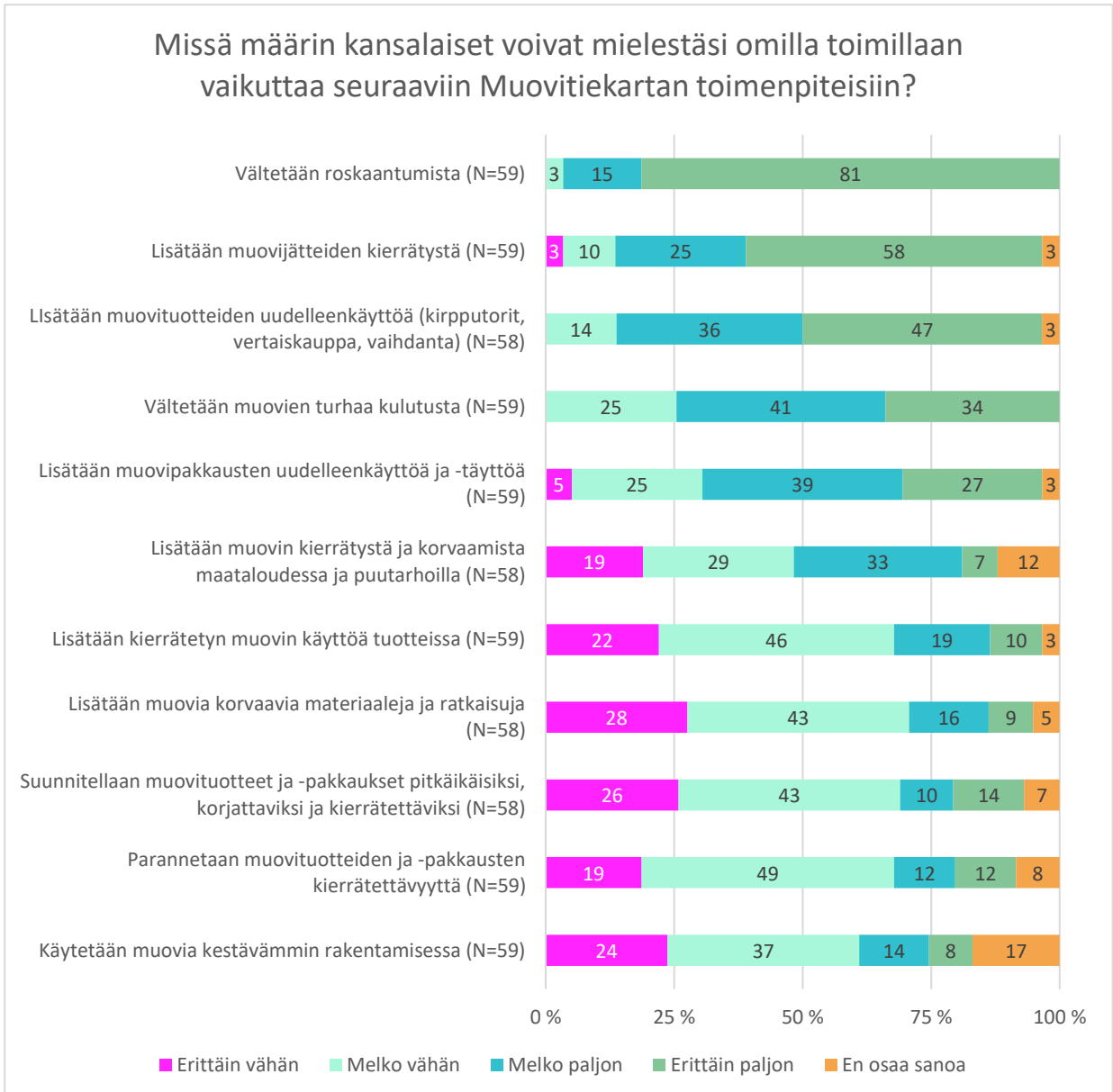
Toiseksi useimmin vastauksissa mainittiin julkinen sektori ja erityisesti lainsäädännön merkitys. Moni vastaaja kommentoi, että muovin käyttöä ei saada kestävämmäksi ilman tiukkaa sääntelyä ja ohjauskeinoja: *”Lait ja asetukset toimivat, eli lainsäätäjät. Joko porkkanoilla tai kepillä. Muovin käyttö ei tule vähemmän tai ympäristöystävällisemmäksi ilman, että sen käytöstä tai ympäristövaikutuksista sakotetaan niin paljon, että vaihtoehdot alkavat olla halvempia.”* Sääntelyä katsottiin tarvittavan kansalaisten ohella myös yritysten ohjaamiseen kestävämpään tuotesuunnitteluun, kierrätysmuovin hyödyntämiseen, kierrätysasteen nostamiseen ja ulkomailta tuotavien tavaroiden laadun ja määrän rajoittamiseen. Useimmin vastauksissa nostettiin esille kansallisen tason toimet, mutta moni vastaajista näki myös EU:n keskeisenä toimijana.

Kolmantena toimijaryhmänä vastaajat nostivat esille kuluttajien omat mahdollisuudet vaikuttaa muovien kestävämpään kulutukseen: *”Turhaan kulutukseen, kierrätykseen ym. voi jokainen pyrkiä vaikuttaa omassa lähipiirissään ja elinympäristössään.”* Useampi vastaaja kuitenkin pohti, että kansalaiset eivät yksin voi muuttaa kulutusta kestävämmäksi, vaan tueksi tarvitaan erilaisia ohjauskeinoja ja kestävämpiä tuotteita. Eräs vastaaja kiteytti ongelman näin: *”Periaatteessa ”kaikki raha” on loppujen lopuksi kuluttajan kukkarossa. Toisaalta yksikään yritys ei valmista tuotteita, joita ei osteta. Siispä teoreettisesti suurin vaikuttaja olisi kuluttaja ostopäätöksillään. Mutta ajatus on utopiaa; suurin osa kuluttajista ei välitä ympäristövaikutuksista. Siksi eniten ja nopeimmin vaikuttaa ”pakko” eli lainsäädäntö (päättäjät) sekä fiksu ja tiedostava yritysjohto (tuotekehitys, valmistus, markkinointi, myynti).”*

Muita vastauksissa mainittuja tahoja olivat mm. koulut, kaupungit ja kunnat sekä kansalaisjärjestöt. Näillä nähtiin olevan ensisijaisesti tiedonvälitykseen ja viestintään sekä kansalaisten informoimiseen ja kasvatukseen liittyvä rooli. Muutama vastaaja nosti esille julkkisten ja some-vaikuttajien merkityksen muovitiekartan tavoitteiden edistämiseksi.

Seuraavana poolin vastaajilta kysyttiin tarkemmin kansalaisten mahdollisuuksista vaikuttaa eri Muovitiekartan toimenpiteisiin. Eniten kansalaisten toimilla oli vastaajien mielestä merkitystä roskaantumisen välttämiseen. Jopa 97 % vastaajista arvioi kansalaisten pystyvän vaikuttamaan tavoitteeseen erittäin tai melko paljon. Kansalaisten toiminnan vaikuttavuuteen uskottiin myös suhteessa muovijätteen kierrätyksen ja muovituotteiden uudelleenikäytön lisäämiseen, molempien väitteiden osalta yli 80 % piti kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia erittäin tai melko suurina. Noin 75 % vastaajista koki, että kansalaisten toimilla on paljon vaikutusta muovien turhaan kulutukseen ja 66 % muovipakkausten uudelleenkäyttöön ja -täyttöön.

Muiden muovitiekartan toimenpiteiden kohdalla kansalaisten vaikutusmahdollisuudet nähtiin vähäisempänä. Merkitystä pidettiin erityisesti vähäisenä suhteessa muovia korvaavien ratkaisujen lisäämisessä, muovituotteiden ja pakkausten suunnittelussa, kierrätettävyyden parantamisessa ja kierrätetyn muovin käytön lisäämisessä. Eniten epätietoisuutta vastaajilla oli suhteessa kansalaisten rooliin rakentamisen ja maatalouden muovien käytössä, joiden kohdalle yli 10 % vastaajista oli valinnut vaihtoehdon en osaa sanoa.

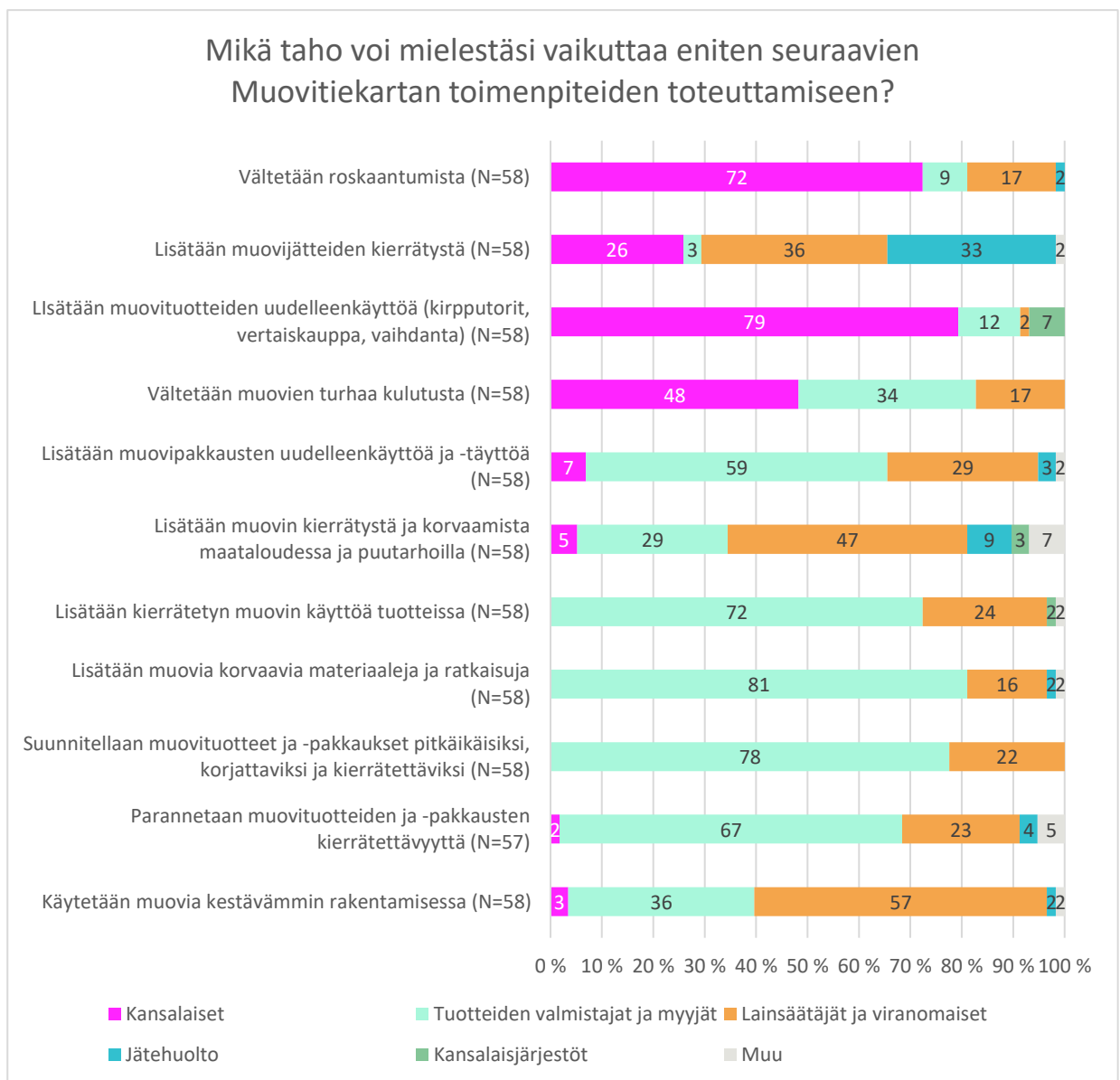
Kansalaisilta kysyttiin myös erikseen jokaisen Muovitiekartan toimenpiteen osalta **mikä taho voi heidän mielestään eniten vaikuttaa toimenpiteen toteutumiseen**. Vastaukset olivat samankaltaisia kuin aiemmissa kysymyksissä.

Tuotteiden valmistajien ja myyjien katsottiin olevan merkittävin toimija suhteessa suurimpaan osaan tavoitteista. Noin 80 % vastaajista arvioi, että tuottajat ja myyjät voivat eniten vaikuttaa muovien korvaavien materiaalien ja ratkaisujen lisäämiseen ja muovituotteiden ja -pakkausten suunnitteluun. Melkein yhtä suuri osuus, noin 70 % vastaajista, oli sitä mieltä, että valmistajat ja myyjät voivat parhaiten

vaikuttaa kierrätetyn muovin käyttöön tuotteissa ja muovituotteiden ja pakkausten kierrätettävyyteen. Noin 60 % koki, että nämä tahot voivat parhaiten lisätä myös muovipakkausten uudelleenkäyttöä ja -täyttöä.

Kansalaisten nähtiin olevan merkittävimmissä roolissa suhteessa muovituotteiden uudelleenkäytön lisäämiseen ja roskaantumisen välttämiseen, joiden osalta yli 70 % vastaajista piti kansalaisia tärkeimpänä toimijana. Melkein puolet (48 %) arvioi niin ikään, että kansalaiset ovat merkittävin toimija muovien turhan kulutuksen välttämässä.

Lainsäätäjiä ja viranomaisia pidettiin ensisijaisena tahona edistämään muovien kestäväää käyttöä rakentamisessa sekä muovien kierrätystä ja korvaamista maataloudessa. Muovijätteen kierrätyksen osalta vastaajien mielipiteet jakoutuivat eniten. Reilu kolmannes piti lainsäätäjiä ja viranomaisia keskeisimpänä tahona, kolmannes jätehuoltoa ja vajaa kolmannes kansalaisia. Kansalaisjärjestöjä ei pidetty ensisijaisena toimijana minkään tietokartan toimenpiteen kohdalla.

Osa vastaajista oli täsmentänyt ja jättänyt perusteluja toimijoita koskeviin kysymyksiin. Näissä vastauksissa todettiin hinnan ohjaavan toimintaa ja peräänkuulutettiin tarvetta lainsäädännölle, joka loisi kannustimia ja sanktioita edistää tiekartan tavoitteita. ”*Pääasiassa lainsäädännöllä, seurannalla ja kannustimilla tai sanktioilla voidaan vaikuttaa muovitiekartan toteutumiseen. Muovien haitat on tiedetty jo pitkään. Jotkut tekevät muovien vähentämiseksi ja kierrättämiseksi kaikkensa, mutta toisia ohjaa vain raha tai laiskuus/välinpitämättömyys.*” Yksittäisinä esimerkkeinä lainsäädäntötarpeista mainittiin uudenleenkäytettävien astioiden käyttöön saaminen majoitus-, ravintola- ja tapahtuma-alalle, rakennusteollisuuden standardit kierrätetyille materiaalille ja kiinakaupan rajoittaminen.

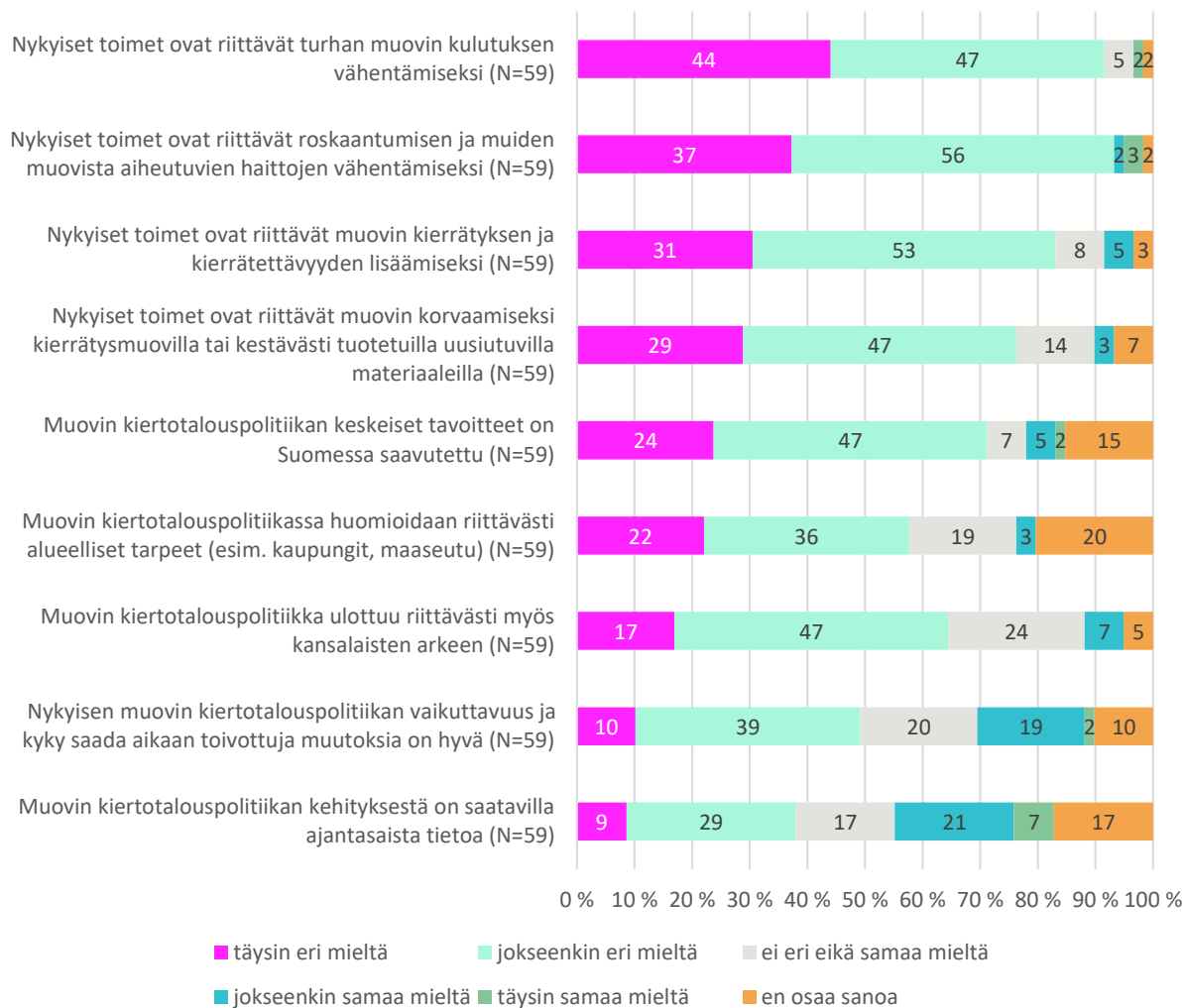
Kuluttajien perusteltiin pystyvän vaikuttamaan erityisesti ostokäyttäytymisen kautta, valmiudella maksaa kestävästä vaihtoehdoista enemmän, ja painostamalla eri toimijoita toimimaan kestävämmiin. Useampi vastaaja oli maininnut myös tutkimuksen ja tuotekehityksen merkityksen erityisesti muovien korvaavien materiaalien kehittämisessä ja tuotteiden ja pakkausten kierrätettävyyden parantamisessa sekä maanviljelijöiden ja puutarhureiden merkityksen maatalousmuovien käytön osalta. Yksi vastaajista kiteytti Muovitiekartan toimien toteuttamisen vaativan yhteistyötä: ”*...on vaikea ajatella, että yksin valmistajat tai viranomaiset voisivat edistää paremmin kestävästä muovin käyttöä. Alan kehittyminen vaatii valmistajien ja viranomaisten yhteistyötä, tarvitaan halua, kannustimia ja vaatimustason nostamista.*”

Politiikkatoimien painopisteet

Politiikkatoimien osalta vastaajia pyydettiin arvioimaan omasta näkökulmastaan yhdeksää eri väitettä, jotka liittyivät muovien kiertotalouspolitiikan nykytoimien riittävyteen. Vastaajat olivat eri mieltä lähes kaikista väittämistä. Useimmin (yli 90 % vastaajista) eri mieltä oltiin nykytoimien riittävydestä turhan muovin kulutuksen sekä muovista aiheutuvan roskaantumisen vähentämiseksi. Nykytoimia ei pidetty riittävänä myöskään muovin kierrätyksen ja kierrätettävyyden lisäämiseksi (84 % eri mieltä) ja muovin korvaamiseksi kierrätysmuovilla tai muilla materiaaleilla (76 % eri mieltä). Vastaajat kokivat, ettei kiertotalouspolitiikan keskeisiä tavoitteita ole saavutettu riittävästi, eikä muovien kiertotalouspolitiikka huomioi alueellisia tarpeita tai ulotu riittäväällä tavalla kansalaisten arkeen.

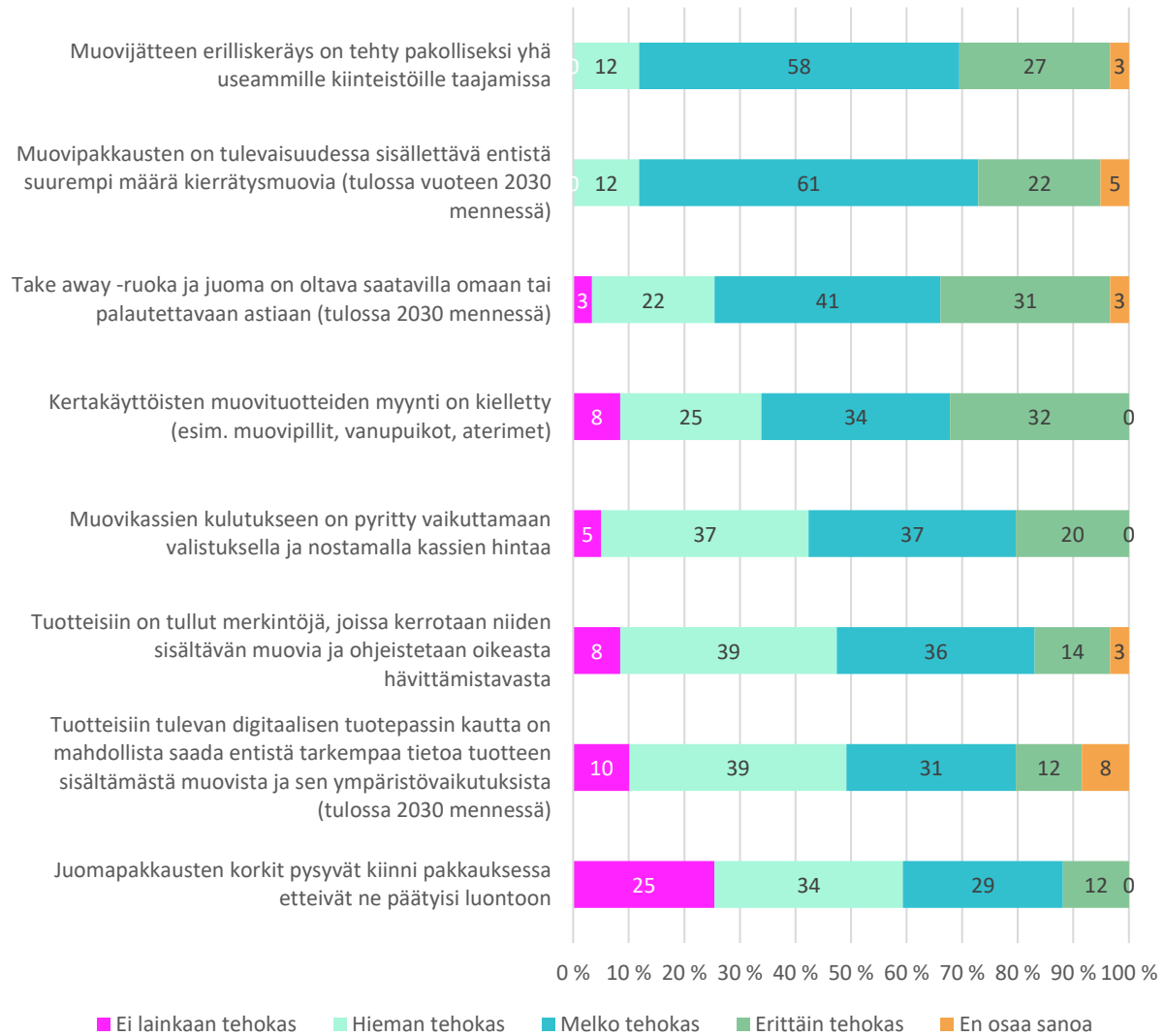
Vaikka pääosa, noin puolet vastaajista, oli eri mieltä siitä, että muovien kiertotalouspolitiikka on vaikuttavaa ja kykenee saamaan aikaan muutoksia, noin 21 % vastaajista oli väitteen kanssa samaa mieltä ja luotti kiertotalouspolitiikkaan. Eniten samaa mieltä oltiin siitä, että muovin kiertotalouspolitiikan kehityksestä on saatavilla ajantasaista tietoa. Moni vastaaja oli kuitenkin kokenut vaikeana arvioida tiedon saatavuutta sekä politiikan ja toimien nykytilaa ja alueellisten tarpeiden huomiointia, ja monet vastaajat olivat valinneet näiden väitteiden kohdalla vaihtoehdon en osaa sanoa.

Missä määrin olet samaa tai eri mieltä seuraavista väitteistä?

Seuraavaksi **vastaajia pyydettiin arvioimaan konkreettisia muovien kiertotalouspolitiikkaan liittyviä toimia ihmisten arjen näkökulmasta**. Ensinnäkin vastaajille esitettiin arvioitavaksi toimia, joita on jo otettu tai tullaan lähivuosina ottamaan käyttöön Suomessa. Tehokkaimpina toimina pidettiin erilaisia kieltoja ja velvoitteita. Kaikkein tehokkaimpina vastaajat pitivät muovijätteen erilliskeräyksen tekemistä pakolliseksi yhä useammille kiinteistöille sekä velvoitetta sisällyttää muovipakkauksiin entistä suurempi määrä kierrätysmuovia. Yli 80 % vastaajista piti näitä toimia melko tai erittäin tehokkaina. Noin 70 % piti tehokkaana myös velvoitetta mahdollistaa take away -ruoan saaminen omaan tai palautettavaan astiaan sekä kertakäyttöisten muovituotteiden myynnin kieltämistä. Informaatio-ohjaukseen ja vapaaehtoisuuteen perustuvia käytössä olevia keinoja pidettiin hieman vähemmän tehokkaana. 58 % vastaajista arvioi, että muovikassien kulutukseen vaikuttaminen valistuksella ja nostamalla kassien hintaa on ollut melko tai erittäin tehokas toimi. Melko tai erittäin tehokkaana piti tuotemerkintöjen lisäämistä 49 % vastaajista ja digitaalista tuotepassia 42 %. Kaikkein ristiriitaisimman vastaanoton sai vaatimus juomapakkausten korkkien kiinnittämisestä pakkaukseen, josta 25 % arvioi toimen täysin tehottomaksi.

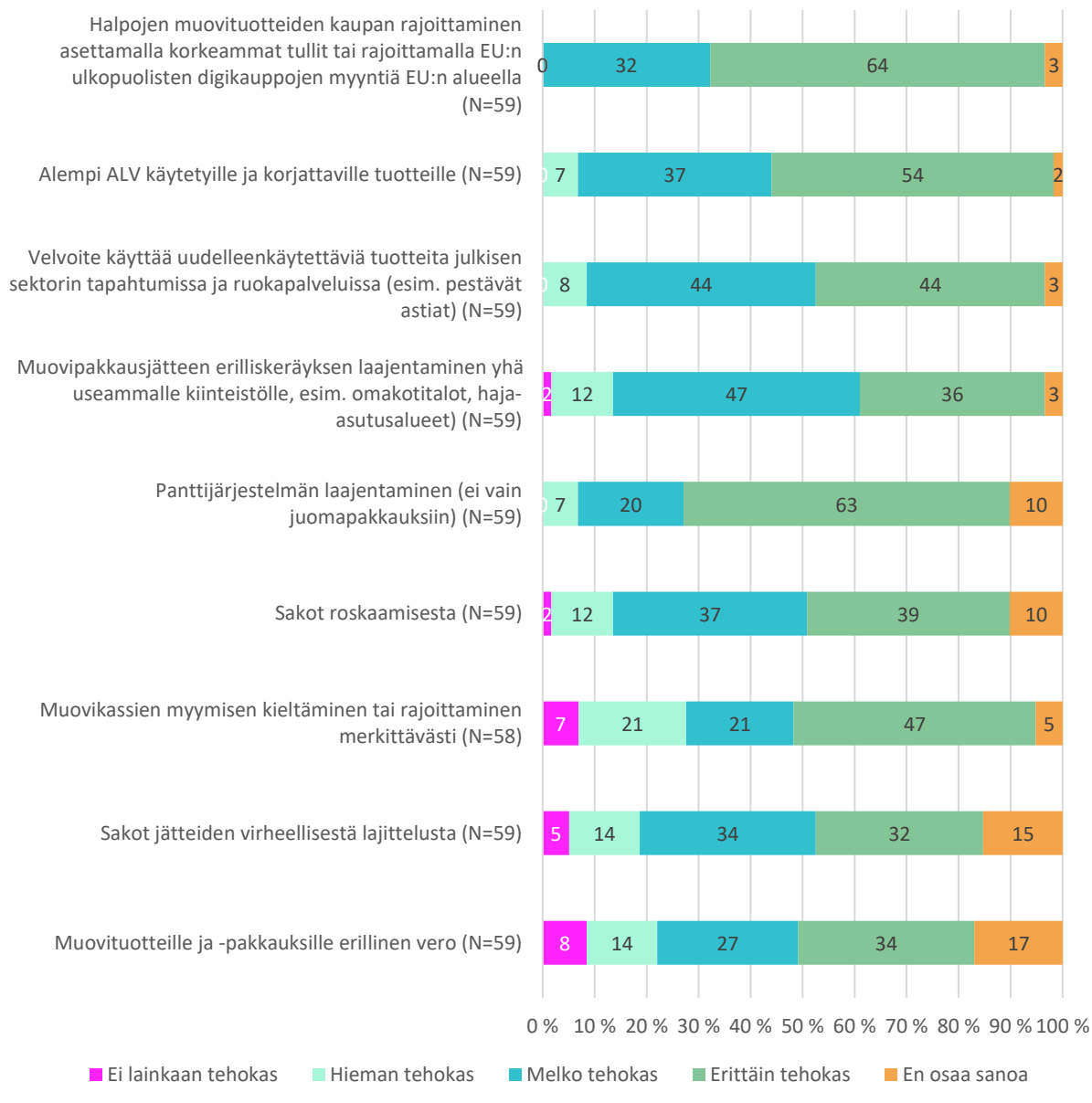
Miten tehokkaita eri politiikkakeinot ovat? Arvioi nykyisiä käytössä olevia tai lähivuosina käyttöön tulevia keinoja (N=59)

Nykyisten keinojen rinnalla vastaajia pyydettiin arvioimaan myös keinoja, joita on käytössä muualla maailmassa tai nostettu esille mahdollisena ottaa käyttöön tulevaisuudessa myös Suomessa. Yli puolet vastaajista piti kaikki ehdotettuja toimia melko tai erittäin tehokkaina.

Eniten kannatusta sai ehdotus rajoittaa halpojen muovituotteiden kauppaa ja tuontia EU:n ulkopuolelta. Tätä toimenpidettä pitivät melko tai erittäin tehokkaana lähes kaikki vastaajat (96 %), eikä kukaan pitänyt sitä tehottomana. Paljon kannatusta (yli 80 % vastaajista piti melko tai erittäin tehokkaan) saivat myös ehdotukset alemmasta ALV-kannasta käytetyille ja korjattaville tuotteille, velvoite käyttää uudelleenkäytettäviä tuotteita julkisella sektorilla sekä muovipakkausjätteen erilliskeräyksen ja panttijärjestelmän laajentaminen. Hivenen ristiriitaisemman vastaanoton saivat ehdotukset sakkokäytännöistä, kuten sakkujen antaminen roskaamisesta ja virheellisestä lajittelusta. Eniten ”ei lainkaan tehokas” arvioita saivat ehdotukset muovikassien myynnin kieltämisestä ja rajoittamisesta sekä muovituotteille ja -pakkauksille asetettavista erillisistä veroista.

Arvioi keinoja, jotka ovat käytössä muualla maailmassa, tai joita on nostettu esille mahdollisena ottaa käyttöön myös Suomessa

Kyselyn lopuksi vastaajilta pyydettiin avoimella kysymyksellä omia näkemyksiä siitä, miten muovien käyttöä voisi ohjata kestävämpään suuntaan lainsäädännöllä, kannusteilla, verotuksella ja muilla ohjauskeinoilla. Kysymykseen saatiin 26 vastausta.

Yli kolmannes ehdotuksista liittyi kuluttajien ohjaamiseen taloudellisilla kannustimilla. Eräs vastaaja tiivistä monien muidenkin ehdotusten tausta-ajatuksen näin: *”Ei voida laskea sen varaan, että riittää, jos kuluttajat ovat valveutuneita, kyllä tässä(kin), raha ratkaisee. Osa varmasti olosuhteista riippumatta pyrkii tekemään kestäviä valintoja, mutta hinnalla on isolle osalle kuitenkin merkitystä valintoja tehdessä.”* Konkreettisina keinoina vastaajat ehdottivat sekajätteen maksujen korottamista niin suuriksi, että lajittelu olisi rahallisesti kannattavaa, ja kotitalouksien palkitsemista hinnanalennuksilla,

mikäli he lajittelevat jätteensä oikein. Muovipakkausten palauttamiseen ehdotettiin panttijärjestelmää tai jonkinlaista piste- tai bonusjärjestelmää, joka palkitsisi kierrätykseen toimittamisesta. Lisäksi vastaajat vaativat, että muovittomat tai kierrätysmuovista valmistetut vaihtoehdot pitäisi olla kuluttajille halvempia tai ainakin nykyistä edullisempia ja parempia.

Toiseksi useimmin ehdotettiin erilaisia informaatio-ohjaukseen liittyviä keinoja. Vastaajat ehdottivat asennekasvatuksen lisäämistä kouluihin ja varhaiskasvatukseen sekä asukkaille suunnattua tiedottamista. Samoin ehdotettiin yleistä viestintää ja julkisen keskustelun herättämistä esimerkiksi erilaisten hyvien esimerkkien palkitsemisen ja huomioinnin kautta sekä huonojen esimerkkien saaman mainehaitan kautta. Yksittäisinä tiedonvälittäjinä mainittiin jäteyhtiöiden ohella mm. asukasyhdistykset ja taloyhtiöt. Monissa vastauksissa oli myös avattu aiheita, joista tietoa tulisi välittää. Tietoa koettiin tarpeelliseksi lisätä lajittelusta, sen hyödyistä ja siitä, mitä lajittelemattomalle sekajätteelle tapahtuu ja mitä vaikutuksia sillä on, ettei lajitella. Lisäksi ehdotettiin tietoisuuden lisäämistä tavoista, joilla muovia päätyy luontoon, missä kaikkialla muovia on, mitä haittoja muovista on luonnolle ja ihmisille ja miten kaikki tämä tulee yhteiskunnalle.

Useissa vastauksissa peräänkuulutettiin velvoitteita, kieltoja, sanktioita, veroja ja seuranta. Muovijätteen erilliskeräystä ehdotettiin pakolliseksi yhä useammille tai kaikille omakotitaloille riippumatta siitä, missä päin Suomea asutaan. Lajittelusta haluttiin helpompaa kansalaisille lisäämällä muovinkeräyspisteitä ja parantamalla lajittelupisteiden sijaintia. Muutama vastaaja mainitsi erilaisille organisaatioille (valtio, kunnat, hyvinvointialueet) ja yrityksille, kuten pikaruokaravintoloille, kohdennetut velvoitteet lajitella ja kierrättää muovia ja tähän liittyvää seuranta. Lisäksi ehdotettiin velvoitetta käyttää kierrätysmuovia muovituotteiden valmistuksessa. Muutama vastaaja ehdotti sakkokäytäntöjä, esimerkiksi SUP-direktiivin noudattamatta jättämisestä tai liiallisesta kulutuksesta. Niin ikään muutama vastaaja ehdotti korkeaa verotusta tai tullimaksuja EU:n ulkopuolelta tuleville halpatuotteille. Yksi vastaaja ehdotti jätteenpolttolaitosten kieltämistä.

Osassa vastauksia esitettiin täsmällisempiä eri aloja tai toimintoja koskevia ehdotuksia. Tällaisia ehdotuksia olivat standardien luominen käytetyille tuotteille ja rakennusosille, uudelleenkäyttötoimijoille (kuten kirpputorit ja kierrätyskeskukset) suunnattu tuki ja maatalousmuovin kierrätyksen valvominen. Yhdessä vastauksessa ehdotettiin, että taloyhtiöiden hallituksia ja isännöitsijöitä tulisi kouluttaa muovien kiertotaloudesta. Eräs vastaaja ehdotti, että rakennusten siivoussopimuksissa tulisi määritellä siivoojien tehtäväksi viedä eri jätelajit oikeisiin astioihin. Yhdessä vastauksessa hahmoteltiin muovien kiertotaloutta tukevaa kaupunkisuunnittelua: *”Lisäämällä kaupunkiin paljon muuta tekemistä kuin kauppakeskuksia, hajauttamalla kauppapaikkoja, jolloin niissä kierrettäisiin vähemmän ja käytettäisiin aika muuhun, lisäämällä kaupunkiin kutsuvia pysähdyksiä ja ajanviettoa sekä yhteisöllisyyttä.”*

Muut ehdotukset liittyivät muovia korvaavien materiaalien tutkimuksen ja tuotekehityksen tukemiseen ja tuotteiden arvo- ja logistiikkaketjujen tukemiseen niin, että muovijätettä syntyy vähemmän ja toimitusmatkat ovat lyhempiä.

Tulosten hyödyntäminen muovitiekartan kehittämisessä

Poolin tuloksia tullaan hyödyntämään Suomen muovitiekartan kehittämistyössä. Samaan aikaan kansalaispoolin kyselyn kanssa toteutettiin vastaava kysely muille sidosryhmille. Molempien kyselyiden tulokset raportoidaan muovitiekartan yhteistyöverkostolle ja -sihteeristölle ja tuloksia tullaan hyödyntämään tiekartan päivityksessä, jota toteutetaan osittain PlastLIFE-hankkeessa.

Tulokset antavat tärkeää tietoa siitä, miten muovipolitiikka näkyy ja koetaan kansalaisten arjen näkökulmasta. Tulosten perusteella muovien kiertotalouspolitiikka vaikuttaa jääneen jossain määrin etäiseksi kansalaisille. Jopa muovien ympäristövaikutuksiin ja kestävään käyttöön hyvin perehtyneiden poolin

vastaajien oli haastavaa arvioida esimerkiksi sitä, miten hyvin muovipolitiikan tavoitteet on saavutettu tai miten alueelliset tarpeet huomioidaan. Nykyisiä toimia pidettiin myös laajasti riittämättöminä, mikä kertoo ehkä osaltaan siitä, etteivät poliittisten toimien vaikutukset näy kansalaisten arjessa, jota värittää lisääntyvä muovipakkausjätteen ja EU:n ulkopuolelta tulevien tavaroiden vyöry.

Miten muovipolitiikkaa voisi tuoda lähemmäs kansalaisten arkea? Kyselyn vastausten perusteella muovipolitiikkaa tulisi konkretisoida ja havainnollistaa, mitä politiikka tarkoittaa ihmisten arjen näkökulmasta. Konkretian puute näkyi kyselyn vastauksissa esimerkiksi niin, että kun kysyttiin eri politiikka-keinojen tehokkuudesta, liki viidennes ei osannut arvioida olisiko muovituotteille ja -pakkauksille määrättävä vero tehokas keino, kun taas lähes kukaan vastaajista ei jättänyt arvioimatta olisiko EU:n ulkopuolelta tulevien halpojen muovituotteiden kaupan rajoittaminen tehokasta. Konkreettiset esimerkit politiikkatoimien vaikutuksesta ihmisten arkeen toisivat muovipolitiikkaa lähemmäs kansalaisia. Poliittikan hyväksyttävyyttä voisi lisätä myös kansalaisten ottaminen mukaan suunnittelemaan ja arvioimaan toimenpiteitä ja niiden vaikutuksia.

Vaikka teollisuuden, kaupan ja sääntelyn koettiin olevan avainroolissa muovihaasteen ratkaisijana, eivät poolin vastaajat halunneet sysätä vastuuta vain näille tahoille, vaan myös kansalaisten nähtiin olevan vastuussa ja merkittävässä roolissa Muovitiekartan tavoitteiden toteuttamisessa. Eniten suoria vaikutusmahdollisuuksia kansalaisilla nähtiin olevan roskaantumisen ja turhan kulutuksen ehkäisyssä, muovijätteen kierrätyksessä sekä tuotteiden ja pakkausten uudelleenkäytössä ja -täytössä. Muiden toimenpiteiden osalta kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia pidettiin rajallisempina tai välillisempinä. Esimerkiksi tuotesuunnitteluun vaikuttaminen koettiin mahdolliseksi valitsemalla kestävämpiä, ja samalla ehkä kalliimpia, kulutusvaihtoehtoja. Odotetusti politiikkatoimista eniten kannatusta saivat toimet, jotka tekisivät kestävämmistä vaihtoehtoista omassa arjessa kannattavampia (esim. alv-helputukset, panttijärjestelmät) ja vähiten kannatusta saivat rajoittavat toimet kuten sakot ja myyntirajoitukset. Hieman ristiriitaisesti näitä tiukempia sääntelykeinoja ja sanktioita kuitenkin pidettiin tarpeellisina ja tehokkaimpina keinoina Muovitiekartan tavoitteiden toteuttamiseen.

Kuten poolinkin vastauksista käy ilmi, muovitiekartassa ja muovien kiertotaloudessa lasketaan paljon kansalaisten varaan. Muovipolitiikkaa ei kuitenkaan ole laadittu kansalaisten arjen näkökulmasta. Kansalaiset jäävät passiiviseen rooliin kuluttajina, joita ohjataan vihreisiin valintoihin tarjoamalla parempia kulutusvaihtoehtoja tai helpompia tapoja lajitella jätettä, ilman että selvitetään, halutaanko tällaisia vaihtoehtoja, ollaanko niitä valmiita käyttämään, miten vaihtoehdot konkretisoituvat kansalaisten arjen tasolla ja millaisia hyödyllisiä ja haitallisia (rebound) vaikutuksia muutoksilla on.

Politiikkatoimien vaikutukset tulisi viedä nykyistä paremmin arjen tasolle konkretisoimalla ja havainnollistamalla sekä pohtimalla yhdessä kansalaisten kanssa, mitä keinot tarkoittavat kotitalouksien arjessa. Tämä auttaisi ymmärtämään vaikutusketjuja ja kansalaisten moninaista toimijuutta. Tarvitaan myös ennakkoluulottomia kokeiluja ja seurantaa tehokkaiden ja vähemmän tehokkaiden toimien selvittämiseksi. Kansalaiset tulisi ottaa nykyistä paremmin mukaan myös vähintään niiden toimenpiteiden suunnitteluun, joissa toimenpiteen vaikuttavuus perustuu suoraan kansalaisten ja kuluttajien aktiivisuuteen, kuten roskaantumisen ehkäisy tai kotitalouksien lajitteluaktiivisuuden lisääminen.

Yleisen kansalaisnäkökulman lisäksi kyselystä saatiin paljon konkreettisia ideoita muovipolitiikan kehittämiseksi. Osa ehdotetuista toimista on jo käytössä tai suunniteltu huomioitavaksi muovipolitiikassa ja sääntelyn kehittämisessä. Vastaajat ehdottivat esimerkiksi taloyhtiöiden ja isännöitsijöiden kouluttamista ja velvoittamista jätteiden lajitteluun, minkä suuntaisia toimia on parhaillaan harkinnassa osana kiertotalouslainsäädäntöä. Vastaajat ehdottivat myös uudenlaisia keinoja, kuten kotitalouksien palkitsemista oikein lajitelluista jätteistä muutenkin kuin sekajätteen määrän vähenemisen kautta. Myös ehdotettu jätteenpolton negatiivisista seurauksista viestiminen, on Suomessa jäänyt toistaiseksi vähälle. Poolin ehdotukset päätyvät seuraavaksi PlastLIFEn tutkijoiden ja kehittäjien työpöydälle, josta parhaimmat ideat seuloutuvat osaksi Muovitiekartan, PlastLIFEn tai muiden kehittämishankkeiden toimia.